

הלכה בפרשה

לע"נ ר' קלמן בן מנחם מנדל גיטל שכטר ז"ל

פרשות נשא – ברכת כהנים. חג שבועות

דָּבַר אֶל אֶהָרֹן וְאֶל בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם (ו כג)

מצות ברכת כהנים | האם יש מצוה על ישראל להתברך | גדר מצוות מסייע | יציאה מבית הכנסת בזמן ברכת כהנים | החובה להקשיב
לברכת כהנים | המתפלל שמונה עשרה והגיעו הציבור לברכת כהנים כיצד ינהג.

זכות לנפשותינו ומתוך כך נזכה בטובו" (ע"פ החינוך
שם).

מהסברו של החינוך למצות ברכת כהנים, נראה
שהציווי לברך, אינו רק על הכהנים, אלא יש ציווי
גם לישראל להתברך מפיהם.

וצריך להבין, כיצד מצוה על
הכהנים נהייתה מצוה על
ישראל? בפסוק לא מוזכר
כלל שיש מצוה על ישראל
להתברך, וגם בסברה קשה
לומר שיש עליהם מצוה,
מסתבר יותר, לכאורה,
שהמצוה היא על הכהנים,
והדרך לקיים אותה היא על ידי
ישראל, כלומר שאם אין
ישראל לא יכולים הכהנים
לברך, אבל אין מצוה על
הישראל לדאוג שהכהן יוכל
לברך, והנפקא מינא היא,
שלצד זה אין חיוב על עשרה

ישראלים להתכנס כדי שיוכל הכהן לברכם!
נפקא מינא נוספת בחקירה זו, האם מי שעומד
באמצע תפילת שמונה עשרה ושומע ברכת
כהנים צריך לעצור ולהקשיב או שיכול להמשיך
תפילתו. ויש עוד דינים רבים שתלויים בחקירה זו.

1. "נצטוו הכהנים שיברכו ישראל בכל יום, שנאמר
כה תברכו את בני ישראל אמור להם. משרשי
המצוה שחפץ השם בטובו הגדול לברך עמו על
יד המשרתים החונים תמיד בית ה' וכל מחשבתם
דבקה בעבודתו ונפשם קשורה ביראתו כל היום,
ובזכותם תחול הברכה עליהם
ויתברכו כל מעשיהם ויהי
נועם ה' עליהם" (ספר החינוך
מצוה שעח).

ואף על פי שברצות ה', יכול
היה להשפיע ברכה לישראל
גם בלי ברכת הכהנים, כי הוא
יתברך אינו מוגבל בשום דבר,
ואם כן אין צורך לכאורה
בברכת הכהנים, בחר הוא
יתברך להשפיע הברכה
בצורה זו, "כי בכח הכשר
מעשינו תחול הברכה עלינו, כי
ידו ברוך הוא פתוחה לכל
שואל בהיותו מוכשר ומוכן

לקבלת הטוב". לפי שהקב"ה חפץ בעבודת
האדם, "ועל כן, כי בחר בנו מכל העמים ורצה
שנזכה בטובו, הזהירנו וצונו להכין מעשינו
ולהכשיר גופינו במצוותיו להיותנו ראויים אל הטוב,
גם צונו בטובו הגדול לבקש ממנו הברכה ושנשאל
אותה על ידי המשרתים הטהורים כי כל זה יהיה

מצות עשה על הכהנים לברך את
ישראל בכל יום.

ורצון ה' הוא שישראל יתברכו דוקא
על ידי הכהנים, המשרתים לפניו, ובזה
יהיה להם זכות וזכו בטובו.

יש אומרים שגם ישראל בכלל המצוה,
ומצווה להתברך, ואע"ג שלא נזכר
ציווי זה בתורה, הרי אי אפשר באופן
אחר וודאי שזו כוונת התורה.

ויש אומרים שאין מצוה לישראל
להתברך, אלא הישראל מסייע לכהן
לקיים מצוותו.

¹ אין ברכת כהנים בפחות מעשרה (מגילה כג ב). הראשונים חלוקים האם זה מדין דבר שבקדושה שצריך עשרה (רמב"ם
בפירוש המשנה, מאירי שם), או מטעמים אחרים (רשב"א מגילה כג ב - מאחר ומזכירים את השם, לא מכובד להזכירו בפחות
מעשרה. ר"ן (על הרי"ף מגילה יג ב - נלמד מהפסוק כה תברכו את בני ישראל, בני ישראל משמע עשרה עי"ש).

הצווי אלא על העושה המצוה על שניהם". וההפלאה מביא ראייה לשיטתו ממצות יבום. במצות יבום נאמר (דברים כה ה) "יבמה יבא עליה", ומצוות יבום דוחה את איסור אשת אח, שעשה דוחה לא תעשה. וקשה, הרי גם על האשה יש איסור להנשא לאחי בעלה, ואין לה עשה שידחה את הלאו? אלא מוכח שגם היא מצווה על היבום, למרות שבפסוק מוזכר רק האח⁴.

סברה זו, שיש מצוה גם על הישראל להתברך, נכתבה גם בשו"ת בית אפרים (או"ח סי' ג, בשם ההפלאה הנ"ל) ובשו"ת חת"ס (או"ח סי' כב).

אמנם בשו"ת יהודה יעלה, למהר"י אסאד (או"ח סי' טו) כתב שכוונת ספר חרדים היא הפוך ממה שכתב ההפלאה. וכל כוונתו היא שבלעדי הישראל לא יכולים הכהנים לברך, וממילא הישראל הוא בגדר מסייע במצות ברכת כהנים.

[נעי' בשו"ת דבר אברהם ח"א סי' לא, שביאר שאין מחלוקת בין החרדים לריטב"א להלן, אלא לשניהם על הכהנים יש מצוה לחזר אחר ברכת כהנים, על הישראל אין חיוב לחזר אחר הברכה, אבל אם נמצא בשעת הברכה יש לו חלק במצוה]

לעומת כל הנ"ל, בריטב"א בסוגיה של בל תוסיף (סוכה לא ב ד"ה מאי לאו) מבאר שאם אדם "עושה מצותו כדרך שאמרה תורה וחוזר וכופל את הכל מפני הדור מצוה וכדי לערבב את השטן אין בזה משום בל תוסיף אלא אם כן הקפיד הכתוב בפירוש שלא לכפלו". ומביא דוגמא לדבר, ברכת כהנים, "שאינ הכהנים מצווין לברך את ישראל בעשה אלא פעם אחת, ואף על פי כן אי בעי הדר ומצלי אין בזה משום בל תוסיף". ואין לומר שהכהן

2. בספרי (נשא פסקא לט) נאמר: "כה תברכו את בני ישראל, שיהא כל הקהל שומע או בין לבין עצמן תלמוד לומר אמור להם שיהא כל הקהל כולו שומע". יש שטענו שמכאן קצת משמע שגם על הישראל מוטלת המצוה (עי' שות יביע אומר ח"ז או"ח סי' יב). אבל לכאורה אין מן הספרי ראייה כלל. שהרי המצוה היא על הכהנים לברך את ישראל, וגדר המצוה הוא לברך באופן כזה שכמה שיותר ישראלים ישמעו את הברכה. הדין שעל הכהן להגביה את הקול לא מוכיח שעל הישראל יש מצוה לשמוע את הברכה.

הראשונים והאחרונים חלוקים בחקירה הנ"ל.

בפירוש הראב"ד למשנה מסכת תמיד (פ"ו) כתב בשם ספר המקצועות: "היכא דאיכא נדה בביתא דכהן אסור ליה למסיק לדוכן כל אימת דאיתא בנדתה...? ולא עוד אלא שאינו מוציא את ישראל ידי חובתן". הרי שישראל חייבים לשמוע את הברכה.

ובספר חרדים³ (מצות עשה פרק ד) כתב: "לברך כהן את ישראל שנאמר כה תברכו את בני ישראל וישראל העומדים פנים כנגד פני הכהנים בשתיקה ומכוונים לבם לקבל ברכתם כדבר ה' הם נמי בכלל המצוה, ממנין תרי"ג". דבריו אלו הובאו בביאור הלכה, בתחילת הלכות ברכת כהנים (או"ח סי' קכח).

בספר הפלאה (כתובות כד ב) כתב: "דכמו דאיכא עשה לכהנים לברך את ישראל, הכי נמי איכא מצות עשה לישראל להתברך מן הכהנים, וכן מצונו בכל מקום אף על גב דבתורה אינו מפורש

² הראב"ד שם מסופק האם דברי ספר המקצועות נאמרו גם בזמן הזה או רק בזמן שהיו מקפידים הכהנים על טהרה וטומאה (לעבודה בבית המקדש, לאכילת תרומה וכדומה). בשו"ת חת"ס (או"ח סי' כג) כתב שדין זה לא נוהג בזמן הזה מכמה טעמים עי"ש. יש שרצו לטעון שהמנהג שנהגו בחו"ל (ובזמנינו בכמה שכונות וישובים בצפון הארץ) לא לשאת כפיים בכל יום, מבוסס על דין זה (שו"ת בית אפרים או"ח סי' ו), אבל החת"ס (שם) דוחה את הדברים.

³ רבי אלעזר אזכרי, צפת, רצ"ג - ש"ס (1533-1600). תלמידו של מהר"י בירב. תלמיד חבר לרבי יוסף קארו, לרדב"ז, לאר"י הקדוש ולרבי חיים ויטאל. מחבר הפיוט 'ידיד נפש'. ספר חרדים כולל את מניין המצוות לפי השיטות השונות בראשונים ומסודר לפי איברי האדם (לכל איבר מצוות התלויות בו).

⁴ אמנם, עי' בספר תוספת יום הכיפורים למהר"ם בן חביב (יומא פו ב) שכתב מהסוגיה של יבמה, שעשה של אחד יכול לדחות לאו של חברו. אך בפני יהושע (כתובות מ א) מפורש כדברי ההפלאה, שגם היא בכלל המצוה. ועי' במנחת חינוך (מצוה א אות טו) שכתב על הפני יהושע, שמלשון הרמב"ם (ריש פ"א מהל' יבום) והחינוך (מצוה תקצח) משמע שאין ציווי על האשה כלל. ומבאר שהיתר היבמה הוא לפי שהאיסור שלה תלוי באח, בזמן שלו אסור גם לה אסור ובזמן שלו מותר גם לה מותר, כלומר איסור אשת אח, מצד האשה, אינו מוחלט (ולא כדעת מהר"ם בן חביב שעשה של אחד דוחה לא תעשה של חברו).

שלומר שמתוך החביבות מקשיבים ולא מתבלבלים משני קולות, אפשר כאשר מדובר בדבר שהוא מזמן לזמן, כגון הלל או מקרא מגילה, אבל דבר שהוא יום יומי, כברכת כהנים, קשה לומר שהוא חביב. אלא, הוא מבאר, שההיתר לשני כהנים לישא כפיהם יחד הוא מפני "דחיוב השמיעה בזה לצבור אינו מן הדין כ"כ, דמצות הברכה על הכהנים לבד. מה שאין כן בהלל ומגילה דמוציא השומעין ידי חובתן".

בטורי אבן (מגילה כג ב) הקשה על הרשב"א שחיפש טעם חדש לזה שצריך עשרה לברכת כהנים (ראה בהע' שוליים ו), למה לא קיבל הרשב"א את הסברה הפשוטה שזה מדין דבר שבקדושה שצריך עשרה? בתוך הדברים הוא כותב בהבנת שיטת הרשב"א: "ואף על גב דבכל הני מילי דדבר שבקדושה דחשיב במתניתין דאין אלא בי' לא דמי לנשיאת כפים דבהני כל העשרה שייכין להאי מצוה וחייבין בהן וכשנעשה בעשרה יוצאין ידי חובתן, מה שאין כן נשיאת כפים בעשרה דלאו אכהנים העושין המצוה קאי שיהו עשרה דהא כהן אחד לחוד נמי נושא כפיו... והא דבעי עשרה היינו שיהיה הציבור של עשרה. מכל מקום כהאי גוונא נמי דבר שבקדושה בעשרה חשיבי כיון דהמתברכין שם מצות נשיאת כפים נתקיים על ידי עשרה הוי". מבואר שהבין שדעת הרשב"א כדעת הריטב"א, שאין לישראל מצוה להתברך מן הכהנים, אך הוא עצמו סובר שמאחר ויש חלק לישראל במצוות הכהן, זה נחשב דבר שבקדושה, כי על ידי ישראל מתקיימת המצוה.

3. הגר"א וייס שליט"א (מנחת אשר, כללי המצוות סי' כו) הולך בסוגיה זו בדרך חדשה. הוא מבאר שגדר המצוה הוא לסייע לאחרים לקיים מצוותם. ובזה הוא מחלק בין סוגים שונים של מצוות שהוזכרו לעיל. לדוגמא - מצוות יבום מוטלת רק על היבם, אבל היכולת לקיימה תלויה רק ביבמה, ואי אפשר לקיימה על ידי אחרים, לכן ליבמה יש ממש חלק במצוה. לעומת זאת מצות פריה ורביה, מוטלת על האיש ולא על האישה, וכמובן אי אפשר לקיימה בלי אישה, אך המצוה לא תלויה באישה ספציפית (בניגוד ליבמה), לכן גדר האשה במצות פריה

עולה שנית לדוכן על מנת להוציא ישראלים שלא שמעו ברכת כהנים ולא יצאו ידי חובה, "דליכא חיובא אישראל להתברך, מצוה דכהן הוא". כלומר, לריטב"א פשוט שאין שום מצוה על ישראל להתברך מפי הכהן.

התוס' (ראש השנה טז ב ד"ה ותוקעין) עומדים גם כן בסוגיה של בל תוסיף על השאלה כיצד ניתן לתקוע בשופר פעמיים ביום אחד ולהוציא אחרים ידי חובתן, ולמה אין בזה בל תוסיף? ומיישבים שכמו שבברכת כהנים יכול הכהן לחזור ולברך כך גם בתקיעת שופר, והיסוד הוא שאין בל תוסיף בעשיית אותה מצוה פעמיים (כדברי הריטב"א הנ"ל).

הגאון רבי עקיבא איגר, הקשה על דברי התוס', מה הדמיון בין תקיעת שופר לברכת כהנים? בתקיעת שופר התוקע (פעם שניה) לא עושה מצוה אלא מוציא אחרים ידי חובתן. בברכת כהנים הכהן עושה מצוה שוב. החת"ס (או"ח סי' קסז) השיב לקושייתו של רבי עקיבא איגר: "אדרבא, דהא הך אף על פי שיצא מוציא היינו טעמא משום דכל ישראל ערבין והוה ליה כאילו הוא חייב עדיין במצות עשה ולא סגי ליה דלא תקע, מה שאין כן בברכת כהנים לדעת רוב הפוסקים אין מצות עשה על הציבור להתברך, ואם כן גרע בזה ברכת כהנים מתקיעה". כלומר, לתקיעה יש עדיפות על ברכת כהנים. שבתקיעה התוקע נחשב קצת מחויב מדין ערבות, ובברכת כהנים אחר שבירך כבר שוב אין עליו שוב חיוב, כי על ישראל אין חיוב, ולכן אם ברכת כהנים מותר לברך פעמיים כל שכן שמותר לתקוע פעמיים. ודברי החת"ס האלה סותרים את דבריו (שהבאנו לעיל) בתשובה אחרת. שכאן כתב שאין מצוה כלל על ישראל. ובתשובה אחרת (או"ח סי' כב) כתב כחרדים שיש מצוה על ישראל.

בקרן אורה (סוטה לט ב), העיר על דברי התוס' שכתבו ששני כהנים רשאים לשאת כפיים יחד, חמרות שבדרך כלל אנו אומרים 'תרי קלי לא משתמע', ששני קולות לא נשמעים יחד ומבלבלים אחד את השני, בברכת כהנים הדין שונה, מאחר והיא חביבה. והעיר הקרן אורה,

מצוה כללית על האדם לעשות את רצונו ית"ש כמ"ש באריכות במנחת אשר (דברים ס"ג נא) עי"ש.

4. למחלוקת הראשונים והאחרונים הנ"ל יש כמה נפקא מינות בדיני ברכת כהנים.

א. אין לצאת מבית הכנסת בשעה שקראו לכהנים לברך, היוצא בזמן הברכה הרי הוא כיוצא באמצע קריאת התורה, עליו נאמר "ועוזבי ה' יכלו" (מקור חיים לחוות יאיר ס"ק קכח). אם כבר שמע ברכת כהנים ביום זה, רשאי לצאת אך אין זה מן הראוי (כף החיים ס"ק קכח ס"ק קמט, בשם בן איש חי תצוה אות יט).

ב. צריך לכון בשעת ברכת כהנים לקבל הברכה, ולהבין את המילים. לכן פסק השו"ע (סי' קכח סע' כג): "והעם יכוונו לברכה".

ג. אדם שעומד באמצע תפילת שמונה עשרה, והציבור הגיע לברכת כהנים. האם חייב לעצור ולהקשיב, או שיכול להמשיך בתפלתו? הגר"ע יוסף זצ"ל (יביע אומר ח"ז או"ח ס"י יב) תולה את השאלה הזו במחלוקת הנ"ל, ומסיק שאין חובה לעמוד ולהקשיב, אפילו אם הוא בין ברכה לברכה (מאחר ולדעת רבים אין מצוה על ישראל). מאידך, אם ברצונו לעצור ולהקשיב, רשאי לעשות כן בין ברכה לברכה (מאחר ורבים סוברים שיש מצוה על ישראל)⁵. וכן דעת האגרות משה (או"ח ד ס"י כא).

ורבייה הוא מסייע כללי, "זכות כללית של הנטפל לעושי מצוה".

על פי עקרון זה מבאר הגר"א וייס שליט"א: "לעניין נשיאת כפיים, דגם בנשיאת כפיים אין חיוב על ישראל מסוים להתברך מפי הכהן, והכהן יכול לקיים מצוותו על ידי כל ישראל שהוא, ואם כן נראה דאין לומר שיש חיוב על הישראל להתברך והוא חוטא בהתבטלותו מקבלת הברכה, אלא כל מצותו אינה אלא זכות בעלמא שלמסייע לעושי מצוה, וכל כונת החרדים אינו לחיוב ממש שעל הישראל לקבל הברכות אלא למצוה בעלמא כנ"ל".

לעיל עמדנו על כך שמדברי החינוך, "שחפץ השם בטובו הגדול לברך עמו... צונו בטובו הגדול לבקש ממנו הברכה ושנשאל אותה על ידי המשרתים הטהורים" עולה שיש מצוה על הישראל להתברך. אמנם, מהמשך דברי הגר"א וייס ניתן להסביר גם את דברי החינוך, שאין מצוה פרטית של ברכת כהנים על ישראל, אלא הם מצווים להתברך כחלק מהמצווה הכללית להוציא את רצון ה' לפועל: "דכיון שציוותה תורה לכהנים לברך את ישראל, הרי פשוט שרצונו ית"ש שבני ישראל יתברכו מפי הכהנים, ואם כן כל המתברך מפי הכהנים מקיים בכך את רצון השם (מלבד מצותו במה שהוא מסייע לכהן לקיים מצוותו ולברך את ישראל) ויש

חג שבועות

לכבוד חג שבועות שיחול במוצאי שבת, להלן מעט מהלכות ומנהגי החג.

שם החג | דברי השל"ה על תיקון ליל שבועות | מנהג אכילת מאכלי חלב

הפשוט. הלא נראה בכל החגים יש בהם שני מיני עבודות להבורא ברוך הוא. האחד הוא בעשיית המצוה השייך לחג פלוני בפסח אכילת מצה ודומיהן. והב' הוא איסור עשיית מלאכה. ובחג השבועות אינו כן, רק מצוה אחת, דהיינו שאנו

1. כתב סגורן של ישראל, רבי לוי יצחק מברדיצ'ב (קדושת לוי, מאמר לשבועות): "נשאלתי במדינת ליטא מפני מה נקרא חג שבועות בשם עצרת, והלא לא נזכר בתורה שם עצרת רק בשמיני עצרת. והשבתי בשלשה אופנים. אופן אחד, הוא על דרך

⁵ ואם הוא באמצע ק"ש או פסוקי דזמרה, ראוי שיפסיק בין הפרקים וישמע ברכת כהנים. ואם הוא מתפלל יחד עם השליח צבור, בסוף מודים יעצור, יקשיב לברכת כהנים ויענה אחריהם אמן (יביע אומר שם).

בניגון ובטעם, לא יאומן כי יסופר. ואחר כך למדנו משנה כל סדר זרעים. ואחר כך למדנו על דרך האמת.

ובעת שהתחלנו ללמוד המשנה, ולמדנו שתי מסכתות, זיכנו בוראנו ונשמע את קול המדבר בפי החסיד נר"ו, קול גדול בחיתוך אותיות, וכל השכנים היו שומעים ולא מבינים. והיה הנעימות רב והקול הולך וחזק, ונפלנו על פנינו, ולא היה רוח באיש לישא עיניו ופניו לראות מרוב המורא. והדיבור ההוא מדבר עמנו, והתחיל ואמר, שמעו ידידי המהדרים מן המהדרים, ידידי אהובי. שלום לכם, אשריכם ואשרי יולדתכם, אשריכם בעולם הזה, אשריכם בעולם הבא, אשר שמתם על נפשכם לעטרני בלילה הזה, אשר זה כמה שנים נפלה עטרת ראשי ואין מנחם לי, ואני מושלכת בעפר חובקת אשפתות, ועתה החזרתם עטרה ליושנה. התחזקו ידידי, התאמצו אהובי, שמחו ועלצו ודעו כי אתם מבני עליה, וזכיתם להיות מהיכלא דמלכא, וקול תורתכם והבל פיכם עלה לפני הקדוש ברוך הוא, ובקע כמה אורים וכמה רקיעים עד שעלה, ומלאכים שתקו, ושרפים דממו, והחיות עמדו, וכל צבא מעלה (להקדוש) [והקדוש] ברוך הוא שומעים את קולכם.

והנני המשנה האחת המייסרת את האדם, באתי לדבר אליכם, ואם הייתם עשרה הייתם (מתעלה) [מתעלים] יותר ויותר, אבל עם כל זה נתעליתם ואשריכם ואשרי יולדתכם ידידי אשר נדדתם שינה מעיניכם, ועל ידיכם נתעליתי הלילה הזה, ועל ידי החברים אשר בעיר הגדולה, עיר ואם בישראל, ואין אתם כאותם השוכבים על 'מטות שן', שינה שהוא אחד מששים במיתה (ברכות נז ב), 'וסרוחים על ערסותם'. ואתם נדבקתם בידו"ד, והוא שמח בכם. לכן בניי התחזקו ואמצו ועלצו באהבתי בתורת ביראתי. ואילו הייתם משערים אחד מאלף אלפי אלפים ורוב רבי רבבות מהצער אשר אני שרויה בו, לא היתה נכנסת שמחה בלבכם, ולא שחוק בפיכם, בזוכרם כי בסיבתכם אני מושלכת בעפר. לכן חזקו ואמצו ועלצו בניי ידידי המהדרים, ואל תפסיקו הלימוד, כי חוט של חסד משוך עליכם, ותורתכם עריבה לפני הקדוש ברוך הוא.

נעצרין מעשיית המלאכה, ועל זה נקרא בשם עצרת".

2. המנהג הנפוץ והיפה, להשאר ער בליל שבועות ולהגות בתורה, מקורו בספר הזהר הקדוש (פרשת אמור) שם נאמר: "חסידאי קמאי לא הוו ניימי בהאי ליליא והוו לעאן באורייתא ואמרי ניטי לאחסנא ירותא קדישא, לן ולבנן בתרין עלמין".

וכתוב בשל"ה הקדוש (מסכת שבועות פרק נר מצוה):

"ולהראות גדולת מעלת זה הלילה, איך שחביב לפני הקדוש ברוך הוא לבלתי נדום רגע אחת מדביקות התורה, גם יש רשות להפסיק בין ענין לענין לדבר דברי התעוררות מוסר ופשפוש מעשים ולתקן תקנות ליראת ה', אכתוב לכם מעשה שאירע קרוב לזמינו, והועתק מכתב המקובל הר"ר שלמה הלוי אלקביץ, שהיה מתחבר בבית של רבינו בית יוסף, והופיע עליו רוח הקודש. וזה נוסח הכתב:

דעו לכם, כי הסכמנו החסיד נר"ו ואני עבדו, ועבדיכם מהחברים, לעמוד על נפשינו ליל שבועות ולנדד שינה מעינינו ותהלה לאל כן עלה בידינו כי לא הפסקנו רגע, רק אשר תשמעו ותחי נפשכם. וזהו הסדר שתקנתי וסדרתי בלילה ההוא. ראשונה תורה, קריין מפרשת בראשית עד 'ויכלו' (בראשית ב, א - ג) בנעימה בקול גדול. אחר כך 'בחדש השלישי' (שמות יט, א) עד סוף סידרא. עוד מפרשת משפטים 'ואל משה אמר' (שם כד, א) עד סוף סידרא. עוד מפרשת ואתחנן 'ויקרא משה אל כל ישראל' (דברים ה, א) עד סוף פרשת 'שמע ישראל' (שם ו, ט). עוד מפרשת וזאת הברכה 'ועל משה' עד 'לעיני כל ישראל' (שם לד, א - יב). עוד ההפטרה (דשבועות) 'ויהי בשלשים שנה' (יחזקאל א, א), והפטרה 'תפלה לחבקוק הנביא' (חבקוק ג, א). אחר כך מזמור 'השמים מספרים' (תהלים יט), ומזמור 'יקום אלהים' (שם סח), אחר כך ה'אלפא ביתא' (שם קיט), בלא השירות (שם מפרק קכ). אחר כך כל מגילת שיר אחרונים של דברי הימים. וכל זה באימה ביראה

הנה. אחר כך אמר, 'אשריכם יידי אשריכם המעלים אותי, כמה וכמה נתעליתם שאתם עשרה לכל דבר שבקדושה, אשריכם בעולם הזה אשריכם ואשרי יולדתכם, אל תיראו חרפת אנוש, ומגדופם אל תחתו, כי אתם המעלים לכנסת ישראל, ודעו כי אתם מבני עליה' כו', כדלעיל, 'ואתם מתדבקים בי, והכבוד חופף על ראשיכם, וחוט של חסד משוך עליכם, ואלמלי ניתן רשות לעין הייתם רואים האש הסובבת הבית הזה, לכן חזקו ואמצו ואל תפסיקו הקשר, והעלוני בקול רם, שמע ישראל, וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, כיום הכיפורים', ודברים אחרים כמו חצי שעה. וחזרנו לסוד הלימוד.

ואחר כך כחצות הלילה, חזר הדיבור פעם שנית, ודיבר שיעור שעה ויותר, וחזר לשבח ענין הלימוד ההוא. ואמר, 'ראו, השמע עם קול מדבר ככם' 'שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך', אם זה כמה מאות שנה שמעו או ראו כדבר הזה, ואתם זכיתם. ולכן מכאן והלאה תהיינה עיניכם פקוחות על דרככם, 'ואיש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק', 'והחלש יאמר גבור אני', והחזיקו עצמכם לגדולים, כי אתם מבני היכלא דמלכא, וזכיתם לפרוזדור, השתדלו ליכנס לטרקלין, ולא תצאו מהפרוזדור, כי אשר יצא מפתח שער הפרוזדור דמו בראשו. הקיצו בניי וראו כי אני מסברת אתכם, הקיצו יידי, התאמצו והיו לבני חיל, ועתה אל תתלוצצו, חזקו ועלצו, וחוט של חסד (ה)משוך עליכם מידי יום ביומו.

זרו הלאה ומעכו אותה וראו כי אתם שכורים מחמדת העולם, הקיצו שכורים, כי הנה יום בא, ויסיר האדם את אלילי כספו ומאודיו בהנאת העולם, ואת אלילי זהבו חמדת הממון, ועלו לארץ ישראל, כי יש לאל ידכם, רק שאתם מוטבעים בטיט חמדת תבל והבליו, והיוצא מכם ונזור אחור דמו בראשו, וראו את אשר זכיתם אתם מה שלא זכו אחרים מכמה דורות'. והאריך הרבה בענין הזה.

ועתה בנים שמעו לי, הטו אזנכם, תנו לבבכם, מי פתי ישמע הדברים האלה ולא יקח ערמה, וחסר לב ולא יקנה, מי עיור ועינים לא יראה זכות בזה,

לכן עמדו בניי יידי על רגליכם והעלוני, ואמרו בקול רם כיום הכיפורים 'ברוך שם כבוד' כו'.

ועמדנו על רגלינו וקטרי חרצינו משתרון, ואמרנו בקול כאשר נצטוינו. וחזר ואמר, אשריכם בני, שובו אל לימודכם ואל תפסיקו רגע, ועלו לארץ ישראל, כי לא כל העתים שוות ואין מעצור להושיע ברב או במעט, 'ועיניכם אל תחוס על כליכם', כי טוב הארץ העליונה תאכלו, 'ואם תאבו ושמעתם, טוב הארץ היא תאכלו'. לכן מהרו ועלו, כי אני המפרנסת לכם ואני אפרנסכם, ואתם שלום ובתיכם שלום, וכל אשר לכם שלום, 'ה' עוז לעמו יתן' כו'.

את כל הדברים האלה דבר אלינו, ושמעה אזנינו, ורבות כהנה וכהנה מענייני החכמה, כמה וכמה הבטחות גדולות. וכולנו געינו בבכיה מרוב השמחה, וגם בשמענו צרת השכינה בעוונותינו, וקולה כחולה המתחננת אלינו, ואז נתחזקנו עד אור הבוקר ולא פסק גירסא מפומנא בגילה ורעדה.

ויהי בבקר, הלכנו וטבלנו, כאשר עשינו שני ימים קודם, ושם מצאנו לשלשה החברים אשר לא נמצאו שמה בלילה ההוא, וגערנו בהם ונספר להם את כל הטובה אשר עשה ה' עמנו, וימת לבם בקרבם וסטרו פניהם וגעו בבכיה, וגם אנחנו התחזקנו כנגדם, יען בסבתם לא זכינו עוד והפסדנו, כאשר אמר למעלה. ויאמרו, מי יתן והלילה הזאת השניה נתחבר ביחד ונהיה עשרה, והסכמנו לעשות כן. ועם שבילילה הראשון שינה בעינינו לא ראינו אפילו רגע כמימריה, וגם ביום לא הונח לישן, כי דרוש דרש החסיד נר"ו אחר המנחה, וישבנו שם. ועם כל זה שנסנו בעוז מתנינו ועשינו בלילה השניה כסדר הראשון, ומרוב השמחה שהיינו עשרה, לא המתינה עד עת קרוא המשנה, ולא עד חצות כמו בלילה הראשון שהיה ממש בחצות הלילה, רק תיכף שהיינו קוראים דברות של משנה תורה, בהגיענו אל פרשת 'שמע', קול דודנו דופק, והתחיל, 'שמעו יידיים המהדרים מן המהדרים, הקיצו ורגנו שוכני עפר, בסוד עפר העליון שני ההי"ן כו', ודברים רבים של חכמה אמר

הזה. ואתם גם אתם התאוששו והתקוששו והשיבו על לב, 'והחלש יאמר גבור אני' ואיש את רעהו יעזורו, ואני את נפשי הצלתי חזקו אל תרפו ידיכם, ודעו כי גם קבלו החברים הנה כי בערב תשעה באב לא יאכלו שום תבשיל ואפילו של עדשים וזה כל היום, ובסעודה המפסקת - פת חריבה וקיתון של מים, וכאלה רבות עמהם. לכן חושו על כבוד יוצרכם ותנו אליו כבוד, והזהרו פן תתנחמו חלילה, ואל שדי אתחנן, יתן בלבבכם לחוס על עצמכם, ויזכני להתאחד עמכם (אל) [על] אדמת הקודש לעבדו שכם אחד, אמן. כה דברי לשוני, אחיכם שלמה הלוי אלקוויץ. עד כאן לשון הכתב.

אשרי עין ראתה כל אלה, על כן כל אחד יקדש ויטהר עצמו בתוספת קדושה וטהרה. וטוב שיזהרו שלא ידברו באותו הלילה בשום לשון חול, רק הכל בלשון הקודש" [עד כאן מהשל"ה הקדוש].

3. כתב הרמ"א (או"ח סי' תצד סע' ג) "ונוהגין בכל מקום לאכול מאכלי חלב ביום ראשון של שבועות. ונ"ל הטעם שהוא כמו השני תבשילין שלוקחים בליל פסח, זכר לפסח וזכר לחגיגה, כן אוכלים מאכל חלב ואח"כ מאכל בשר וצריכין להביא עמהם ב' לחם על השלחן שהוא במקום המזבח, ויש בזה זכרון לב' הלחם שהיו מקריבין ביום הבכורים". ובמשנה ברורה (ס"ק יב) כתב טעם אחר וז"ל "ואני שמעתי עוד בשם גדול אחד שאמר טעם נכון לזה כי בעת שעמדו על הר סיני וקבלו התורה [כי בעשרת הדברות נתגלה להם עי"ז כל חלקי התורה כמו שכתב רב סעדיה גאון שבעשרת הדברות כלולה כל התורה] וירדו מן ההר לביתם לא מצאו מה לאכול תיכף כ"א מאכלי חלב כי לבשר צריך הכנה רבה לשחוט בסכין בדוק כאשר צוה ה' ולנקר חוטי החלב והדם ולהדיח ולמלוח ולבשל בכלים חדשים כי הכלים שהיו להם מקודם שבישלו בהם באותו מעל"ע נאסרו להם ע"כ בחרו להם לפי שעה מאכלי חלב ואנו עושין זכר לזה".

ובספר מועדי קדשך (להגר"א שלזינגר שליט"א סי' סב) הביא שרבים תמהו על המשנה ברורה בזה, מאחר ומתן תורה היה בשבת ובלאו הכי לא

ולא יתן אל לבו לשוב אל ה' בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאודו. ומעיד אני שמים וארץ, כי כל זה שדברתי פה ובקונטרס, אינו חלק אחד ממאה ואחד. ואפילו בקונטרס ההוא, תראו בין תיבה לתיבה סגולתא כזה /במקור ישנו ציור של סגול/ לפעמים. והוא הוכחה, כי שם היה דבר נעלם, ולא הרשיתי עצמי לכתוב אותו. אחי ועמי שמעו ותחי נפשכם, כי החברים השלמים אשר ראו כל זה, רוח חדשה נתן בקרבם. וגם ביום השבת, חזר הדיבור אל החסיד, והפליא לשבח את אשר עשינו בשני הלילות האלה, ואמר פעם ופעמיים ושלש, פקוד לחבריא דיסתמרון מחובייהו, מאחר שנכנסו לפרוזדור ישתדלו ליכנס לטרקלין, כי אשר יצא החוצה דמו בראשו, ואנחנו נקיים. ואז עמד החסיד קודם אכילת הבוקר, וקבצם כולם ביחד, ודיבר הוא אליהם והתרה בהם כאשר ציוה, ואחר כך אמר, 'אני עבדכם'. ויענו כולם ויאמרו, 'נעשה ונשמע', ותקנו תקנות רבות. ואחר מהן, שיהיה יום רביעי כולו לזכר החורבן, ושלא נאכל בשר ולא נשתה יין לילו ויומו כל כ"ד שעות, אם לא יהיה בסעודת מצוה או אכסניא או הולך בדרך. וכאלה רבות.

ואתם אחי, הקיצו חזקו ואמצו עלצו בעבודת יוצרנו, וראו כי כפי המובן מדברי המגיד, ליל ראשון של שבועות גם אתם או כולכם או מקצתם כמו כן נועדתם לעבוד את ה' וכן נזכרתם, ובלילה השני לא נזכרתם, לכן עמדו על נפשכם ושימו כל הדברים האלה על לבבכם, ומי יתן והיה פי המדבר אליכם, אז תראו ותתמהו, ופקחו עיניכם ממה שהובטח בקונטרס הזה במראה אחרונה, כי (נזכר) [נזכה] החסיד ואני לשבת בארץ והחברים, ויבא מלאכים כו'. לכן כל אחד יתן אל לבו ועיניכם אל תחוס על כליכם. ולא יעצים עיניכם חמדת העולם ומיעוט ההבטחה, פן תתנחמו ואין לאל ידיכם, כי כבר אמר (שיר השירים ב, יב) 'עת הזמיר הגיע', ולא כל העתים שוות, פקחו עיניכם, ואין לי פנאי להאריך בזה יותר, ולבי בוער בקרבי, ראו כמה סיבות סבב האל עלי, מה שאין לשכל האנושי מבואר כן, ואני בער ולא אדע, והיתה הכוונה מאתו יתברך להראות אלי הענין הגדול

המזון כדי להכין את עצמו לאכילת בשר, ועוד שיש בזה קצת משום ברכה שאינה צריכה¹.

אולם רוב האחרונים התירו לקיים את המנהג, אלא שצריך זהירות שלא לעבור על איסורים ולאכול חלב אחרי בשר, או שלא להפריד בין החלב לבשר בקנוח ובהדחת הפה. (עיין במועדי קדשך שם).

ועוד הביא שם הגר"א שלזינגר שיש גדולים שמקילים בשבועות בהרחקת שש שעות בין בשר לחלב והביא מה שכתב על זה החק יעקב וז"ל, "שומר נפשו ירחק מזה, וכן הסכמת האחרונים שבחג השבועות יש ליזהר כמו בכל השנה".

את הפתרון לאכול בקדוש שבבוקר הביא הדרכ"ת (יו"ד סי' פט סע' א) וכתב עליו "וזהו המנהג המובחר לפענ"ד ובזה יוצא יד"ח לכו"ע".

יכלו לשחוט. והביא לתרץ שכוונת המשנה ברורה הייתה הן מצד שנטרפו הכלים והן מצד שלא יכלו לשחוט מפני שהיה שבת.

הפר"ח (סי' תצד סע' ג) כתב שטעם המנהג הוא "משום שהוא יום שניתנה בו תורה והתורה נמשלה לחלב ודבש כדאמרינן במסכת תענית וכמו שכתוב דבש וחלב תחת לשונך".

יש שערערו על המנהג. בספר מועדי קדשך (שם) הביא מספר תורת חיים, שמאחר ולדעת הזהר אסור לאכול בשר אחרי חלב באותה סעודה ולכו"ע יש לאכול בשר בשבועות, טוב להמנע ממנהג זה. והביא עוד את דברי השל"ה הקדוש שכתב שבשבועות יאכלו מאכלי חלב ואח"כ יקנחו וידיחו את הפה ויברכו ברכת המזון, ותמה עליו בספר אורח מישור, שיוצא שמברך ברכת

הגיליון מוקדש להצלחת

כלל התורמים למבצע ההתרמה השנתי לבית מדרש הלכתא בגבעת אסף.
"אורך חיים בימינה בשמאלה עושר וכבוד"

הגיליון מוקדש לעילוי נשמת סבי

ר' קלמן קלונימוס בן מנחם מנדל וגיטל שכטר ז"ל
נלב"ע בשבת האחרונה, פרשת במדבר, כז אייר תשע"ט
תנצב"ה

כתיבה: הרב ינון קליין

להערות / הקדשות (לרפואה או ע"נ) / הרשמה לרשימת התפוצה
צור קשר: בית מדרש הלכתא bm.hlct@gmail.com
יעקב יוגרייס - 054-9023288

¹ וצ"ע עיון מפני מה מחשיב את זה לשני טעמים.